

ADLI TIP ANALİZİ

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI *

1. Adli Tıp Uzmanı Kimdir?

Adli Tıp Uzmanı, Adli Tıp Kurumu'ndan ya da tıp fakültelerinin adli tıp anabilim dallarından uzmanlık alan "tıp doktorları"dır.

2. Adli Tıp Uzmanının Çalışma Alanı Nelerdir?

"Adli Tıp", tıp bilimindeki genel prensip ve gelişmeleri adli olayların çözümü için kullanan bilim dalıdır. Çalışma alanı çok geniş olmakla birlikte ana çalışma konuları olarak;

- Kimliklendirme
- Ölüm ve ölümden sonraki değişikliklerin incelenmesi
- Otopsi
- Travmaya uğramış kişilerin değerlendirilmesi
- Malûliyet olgularının değerlendirilmesi
- Cinsel saldırı olgularının değerlendirilmesi
- Yaş tayinleri
- İnsan hakları ihlallerinin araştırılması
- Farik-i mümeyyizlik değerlendirmeleri sayılabilir.

3. Adli Bilimler Nedir?

Tıp, fen ve sosyal bilimler alanındaki bilgilerin adaletin hizmetine sunulması ile ilgilenen dalların tümüdür. Bu alanda adli tıp uzmanından toksikoloğa, serologdan hukukçuya, polis akademisi mezunlarından mühendislere, bilgisayar programcılarında psikoloğlara kadar geniş bir yelpazede meslek grubundan çalışanlara ihtiyaç vardır.

* Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı.

4. Adli Bilimlerin Çalışma Alanları Nedir?

"Adli Bilimler" tıp, fen ve sosyal bilimler alanındaki bilgilerin adalet hizmetinde kullanılabileceği tüm alanlarda çalışır. Başlıca çalışma alanları olarak sayılabilecekler ise;

- Adli Patoloji
- Adli Psikiyatri
- Adli Toksikoloji
- Adli Seroloji
- Adli Travmatoloji
- Adli Hemogenetik
- Adli Otomotiv
- Balistik
- Adli belge incelenmesi
- Adli Entomoloji ve adli mikrobiyoloji
- Adli Meteoroloji
- Adli Diş Hekimliği
- Adli Hemşirelik
- Adli arkeoloji ve adli antropolojidir.

5. Ülkemizde Adli Hekimlik Hizmetlerin Yürütülmesindeki Sorunlar Nelerdir?

EĞİTİM

Mezuniyet Öncesi Eğitim: Bilindiği gibi ülkemizde adli tıpla ilgili görevler mevcut yasalara göre adli tıp uzmanlarına ve bunların bulunmadığı yerlerde pratisyen hekimlere verilmiştir. Ancak tıp fakültelerinin bir çoğunda "Adli Tıp Anabilim Dalı" bulunmaması, olanlarda da öğretim üyesi sayısındaki yetersizliği, eğitim programlarının standart olmayışı, farklı dönemlerde uygulanması eğitimde karşımıza çıkan sorunlardır. Farklı fakültelerden mezun olmuş farklı adli tıp nosyonu almış pratisyen hekimlerin adli tıp hizmetlerini yürütürken yaptıkları hatalarda sistemin kaçınılmaz sonucudur.

Üniversitelerin adli tıp anabilim dallarının öğretim üyesi sayılarının artırılarak desteklenmesi, eğitimin adli tıp uzmanı olan kişiler tarafından verilmesi sağlanmalıdır.

Uzmanlık Eğitimi: Bu konuda da mezuniyet öncesi eğitimde olduğu gibi bir standart yoktur. Adli tıp ana bilim dalları dışında Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'nca da uzmanlık eğitimi verilmektedir. Çok zengin olan kurum

materyalinin ana bilim dalları tarafından eğitime yönelik kullanımı, Adli Tıp Kurumu'nun da eğitim faaliyetlerinde adli tıp ana bilim dalı öğretim üyelerinden yararlanmasını konusunda işbirliği sağlanmalıdır.

Üst Uzmanlık Eğitimi: Adli tıp alanında uzmanlık sonrası üst uzmanlık eğitimi veren sadece Toksikoloji programı vardır. Adli tıp enstitülerince verilen doktora programları da özel üst dallara yönelik değildir. Ülkemizde adli bilimler alanında üst uzmanlık eğitimi gören ve bu konularda açılacak programlarla yeni yetişecek uzmanlara eğitim verecek eğitici kadrolara ihtiyaç vardır. Öncelikler adli psikiyatri yan dalının "Tababet Uzmanlık Tüzüğü"nde yer alması gerekmektedir. Üst dallarda verilecek eğitimle sağlanacak uzmanlaşma ile bazı yetki karmaşalarının da önüne geçmek de mümkün olacaktır.

Pratisyen Hekimlerin Mezuniyet Sonrası Eğitimi: Her şehirdeki adli tıp anabilim dallarının şehirlerinde belli periyotlarla Tabip Odaları ve Sağlık Müdürlükleri ile ortaklaşa eğitim toplantıları yapmaları ve bu toplantılarda daha önceden "*Adli Tıp Uzmanları Derneği*" tarafından belirlenmiş konulara yönelik eğitim verilmesi sağlanmalıdır.

Bir uzmanlık alanı olan adli tıpta yeterli uzman sayısına ulaşılan yerlerde bu hizmetler pratisyen hekimlerin üzerinden alınmalı, yeterli uzman sayısı olmayan yerlerde sağlık müdürlükleri ve adli makamlarla irtibat sağlanarak adli tıp anabilim dalı ve kurum tarafından belli bir süre eğitim verilmiş pratisyen hekimlerin bu görevleri üstlenmesi şeklinde kısa süreli çözümlere gidilmesi mümkündür. Mezuniyet sonrası eğitimlerin mutlaka devamlılığı sağlanmalıdır.

Hizmetin Standardizasyonu: Ülkemizde yürütülen adli tıp hizmetleri konusunda genel kabul görmüş uygulamalar dışında herhangi bir şekilde düzenlenmiş bir standart yoktur ve hizmetlerin çok farklı imkan ve eğitime sahip kişilerce (uzman, pratisyen, vb.) yürütülmesine devam edilmesi halinde sağlanabilmesi pek mümkün görülmemektedir.

Hizmetlerin Denetlenmesi: Yürütülen adli tıp hizmetlerinin gerek sayısal gerekse bilimsel açıdan denetlenmesini sağlayacak her hangi bir yapılanma yoktur. Verilen raporların adli makamlara iletilmesi ve değerlendirilmeye alınması hatta itirazlar halinde; birbirinden tamamen

farklı raporların bulunduğu göz önüne alındığında, bilimsel denetleme bu şartlarda mümkün olmadığı görülmektedir. Çelişkili raporların mevcut olduğu olgularda denetleme yapabilecek bir yapılanma sağlanmaya çalışılmalıdır.

Kapasite Kullanımı: Yetişmiş eleman azlığı nedeniyle ülkemizde bu alanda çalışan her birey özveri ile kapasitesinin üzerinde çalışmaktadır. Özlük haklarında bir takım özendirme ve iyileştirme sağlanarak halen ülke ihtiyaçlarının çok altında olan personel kapasitesi arttırılabilir.

Adli bilimlerde de diğer bilim dallarındaki gelişmelere paralel olarak ihtiyaç duyulan teknik malzeme her geçen gün artmakta ve maddi imkansızlık nedeniyle teminleri zorlaşmaktadır. Adli tıp hizmetleri ile ilgili olarak bölgelerde faaliyet gösterecek referans ve inceleme merkezleri kurulmalı ve üniversitelerle işbirliği sağlanmalıdır.

Adli Tıp Uzmanlarının Özlük Hakları ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Uzmanlık eğitimi bitirerek "*adli tıp uzmanı*" olanların özellikle üniversitelerdeki adli tıp anabilim dallarından ihtisas alanların ciddi bir iş bulma sorunları vardır. Akademik yapılanmaya sahip anabilim dallarının yetiştirdikleri tüm uzmanlara kadro verememesi serbest çalışma ve muayenehane açma gibi alternatifleri olmayan adli tıp uzmanlarına adli tıp kurumu ve adli tıp anabilim dalı olmayan tıp fakültelerinde kadro arama seçeneklerini bırakmakta ancak herkesin bu şekilde istihdamı mümkün olamamaktadır. Bu durum adli tıp alanına olan talebi de azaltmaktadır. Adli olgular ile ilgili hizmetleri yürütmek üzere Sağlık Bakanlığı'nca devlet hastanelerine kadro açılması gibi alternatif iş imkanları yaratılması gereklidir.

Özlük hakları olarak zor şartlarda çalışan uzmanların başta çalışma şartları, ücretlendirme, yasal korunma ve dokunulmazlık gibi konularda özlük haklarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan adli tıp uzmanlarına adalet mensuplarının yararlandıkları tazminatlar gibi eklemelerin yapılarak ücretlerinde iyileştirme yapılmasına çalışılmalı, bilirkişilik ücretlerinde iyileştirme ve takdir yerine her yerde aynı olacak şekilde uygulanacak ücretlendirme için çalışmalar yapılmalıdır.

Ulusal Bazda Adli Tıp Yapılanması Nasıl Olmalıdır?

Adalet işlerinde birliktelik yapmak üzere Adalet Bakanlığı'na bağlı bir "Adli Tıp Kurumu" kurulmuştur. Adli tıp uzmanı sayısındaki yetersizlik sebebiyle tüm illerde örgütlenmesini tamamlayamayan bu kuruma bağlı birimler tüm ülke ihtiyacını karşılamakta zorlanmakta ve kurum üzerine aşırı iş yükü binmektedir. Kurumun Adalet Bakanlığı'na bağlı olması da bir takım zorluklar getirmektedir. Kurumun TÜBİTAK benzeri özerk bir yapılanma, teknik ve personel desteği sağlanarak belli bölgelerde referans merkezleri haline getirilmesinin yanısıra "Adli Tıp" uzmanı barındıran adli tıp ana bilim dallarının buldukları illerde tüm adli hizmetler konusunda yetkili kılınması ve buradaki personelin rutin, vakalarında eğitim amaçlı kullanımına imkan sağlayacaktır. Adli bilimlerde üniversitelerce belli konulara yönelik merkezlerin kurulması artırılmalıdır.

ADLİ TIP'A FBI MODELİ

Birçok suçun aydınlatılması ve faillerinin yakalanmasında temel rol oynayan Adli Tıp Kurumu, ABD'nin Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) arkasında delil bırakmayan katilleri bile yakalamasını sağlayan 'Kan Lekesi Model Analiz Yöntemi'ni uygulamaya başladı. Bu yöntem, olay yerindeki kan lekelerinin şekillerinden yola çıkarak, birçok bilgiye ulaşılmasını sağlıyor. FBI'nın 1983'ten beri uyguladığı yöntemi Türkiye'ye Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi Başkanı Faruk Aşıcıoğlu getirdi. Aşıcıoğlu, kan lekelerinin olayla ilgili pek çok bilgiyi verdiğini belirterek, şunları söyledi: 'Kan lekelerinin dili var. Yeter ki anlayan olsun' dedi. Aşıcıoğlu, adli vakalarda bir devrim yaratacak yöntemi şöyle anlattı: 'Olay yerindeki kan lekeleri tek tek tespit edilerek işaretleniyor. Ardından her lekenin boyutu, birbirine olan mesafeleri, olay yerindeki çeşitli noktalara olan uzaklıkları ölçülerek kaydediliyor. Kanın damlama açısı, yüksekliği ve yoğunluğu belirleniyor. Kanın aldığı şekillere göre suç aletinin ne olduğu, kaç defa kullanıldığı, çarpma açısı, suçlunun fiziki yapısı, olaydaki eylemlerin kronolojik sıralaması tespit edilebiliyor. Lekenin görünümünden kanın atardamardan mı yoksa toplardamardan mı çıktığı dolayısıyla öldürücü darbenin önce mi sonra mı yapıldığı gibi ayrıntılar ortaya çıkıyor. Mağdurun ve sanığın birbirlerine karşı pozisyonları da belirlenerek olayın senaryosu tüm detaylarıyla çıkarılabiliyor.' (14 Kasım, Akşam)